

EĞİTİM UYGULAMA OKULUNA DEVAM EDEN ZİHİN ENGELLİ ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETMENLERİNİN BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI HAKKINDA GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ *

Canan Çimen ÖZTÜRK **

Emine ERATAY ***

ÖZET

Orta düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocukların öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne düşündüklerini, ne kadar bilgiye sahip olduklarını, bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlarken ne gibi kaynaklardan yararlandıklarını belirlemek amacıyla bu araştırma yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Marmara Bölgesinden amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiş İstanbul ilindeki bir ilçede çalışan dokuz (9) öğretmen çalışma grubuna alınmıştır. Öğretmenlerle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmış ve veriler tüme varım analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Çalışma gözlem ve doküman analizi teknikleri ile de desteklenmiştir. Araştırma bulgularında; farklı şekilde program hazırlanması gerektiği; bireyselleştirilmiş eğitim programının öğrencilere, öğretmenlere ve velilere faydalı olduğu; bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlarken güçlüklerle karşılaşıldığı ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanırken birçok kişi ve kurumdan faydalandığı ancak öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamada yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonuçları ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizliğe Sahip Birey, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

DETERMINING OPINIONS OF TEACHERS OF STUDENTS WITH MENTAL RETARDATION ATTENDING AN EDUCATION APPLICATION SCHOOL ON THE INDIVIDUALIZED EDUCATION PROGRAM

ABSTRACT

This study aims at determining opinions of teachers of children with mental retardation on the individualized education program, their information level and the resources used by them when preparing individualized education programs. A qualitative study method has been used in the study. Nine (9) teachers working in a subprovince of İstanbul province have been selected from Marmara Region for the study group by purposeful sampling method. Semi-structured interview was applied to the teachers and the data were analyzed with inductive analysis method. This study supports observation and document analysis. Study findings have indicated the following: Programs were required to be prepared in a different manner. Individualized education programs were beneficial for the students, teachers and the parents. Difficulties were encountered during preparation of individualized education program. Numerous persons and institutions were benefited during the preparation of the individualized education program and unfortunately, teachers did not have adequate information on the preparation of individualized education program.

Key words: Individual with Mild Mental Retardation, Individualized Education Program

* Bu çalışma 2. Yazarın tez çalışması olup, 20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur. Bu sunumun ardından çalışmanın giriş kısmı geliştirilerek makale haline getirilmiştir.

** Görme Engelliler Öğretmeni, Kartal Rehberlik Araştırma Merkezi – İstanbul,
canan.c.ozturk@hotmail.com, 0505 312 89 75.

*** Yrd.Doç.Dr., Özel Eğitim Bölümü Eğitim Fakültesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi – Bolu,
emineeratay@superonline.com, eratay_e@ibu.edu.tr, 0532 635 00 97.

1. GİRİŞ

1960'larda ağırlık kazanan insan hakları hareketleri, özel gereksinimi olmayanlar kadar özel gereksinimi olan insanların da hak ve gereksinimlerine verilen önemi artırmıştır. Tüm engelli çocuklar için eğitim fikrinin yasallaşmasında, insan hakları kavramı kadar, Amerika'nın eğitim, sosyal ve politik güçleri etkili olmuştur. 1975 yılında ABD'de çıkarılan PL.94-142, tüm engelli çocuklar için eğitim yasası ile tüm engelli çocuklara ve gençlere uygun eğitim programları sağlamak zorunlu hale gelmiştir (Özyürek, 2009).

Türkiye'de engellilere yönelik eğitim programları için yasal dayanaklar incelendiğinde 30.05.1997 tarihli 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesi (f) bendinde bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlanması ve uygulanması zorunlu hale gelmiştir (<http://www.meb.gov.tr>) 18.01.2000 tarihli Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 62. maddesinde bireyselleştirilmiş eğitim programının özel gereksinimli bireyin, ailenin, öğretmenlerin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan ve hedeflerin amaçlarda verilen destek eğitim hizmetlerini içeren bir özel eğitim programı olması gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra bu programların bireyin tüm gelişim alanlarında, gözlem, gelişim ve değerlendirme ölçekleri kullanılarak ve hedeflenen amaçların gerçekleşme düzeyleri doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu yönetmeliğin 63. maddesinde ise okul müdürü başkanlığında, özel eğitim öğretmeni, sınıf öğretmeni, okul rehber öğretmeni, gerekiyorsa branş öğretmenleri, öğrencinin kendisi ve ailesinin yer aldığı BEP geliştirme birimi (ekibi) zorunlu kılınmıştır (MEB, 2000; Vuran, 2004).

2006 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde eğitsel değerlendirme ve BEP süreci tanımlanmış, 2000 yönetmeliğinden farklı olarak Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından özel eğitim gereksinimi olan her birey için "Eğitim Planı" hazırlanacağı belirtilmiştir (Kargın, 2007). 2006 yılı yönetmeliği birinci bölüm madde 7'de eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde, eğitsel amaçla bireyin tüm gelişim alanındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ve eğitim ihtiyaçları belirlenerek en az sınırlandırılmış eğitim ortamına ve özel eğitim hizmetine karar verileceği belirtilmiştir (MEB, 2006).

Bireyselleştirilmiş eğitim programları; bireyselleştirme, eğitim programı ve planlamadan oluşan üç temel kavram içermektedir. Bu kavramlar çerçevesinde BEP; özel gereksinimli bireyin gelişimi ve ona uygulanan programın gerektirdiği disiplin alanlarında eğitsel gereksinimlerini karşılamak üzere uygun eğitim ortamlarından (okul, özel eğitim okulu, özel sınıf, mesleki eğitim merkezi vb.) ve destek hizmetlerden (kaynak oda, sınıf-içi yardım, dil ve konuşma terapisi, fiziksel rehabilitasyon vb.) en üst düzeyde yararlanmasını öngören yazılı dokümandır. Bu doküman aile, öğretmen ve ilgili uzmanların işbirliği ile planlanmakta ve bireyin ailesinin onayı ile uygulanmaktadır (Vuran, 2004).

Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanırken aile, okul idarecileri kadar öğretmenlere görev düşmektedir. Bu bağlamda BEP'in hazırlanması ve uygulanmasında öğretmenin rolü yadsınamaz. BEP'in hazırlanması ve uygulanmasında bu kadar önemli role sahip öğretmenlerin BEP hakkındaki görüşleri önemlidir. Öğretmenlerin BEP hakkındaki görüşlerinin alınması öğretmenlerin yanı sıra özel eğitim bölümlerinde verilen BEP derslerine ve konu ile ilgili araştırma birikimine katkı sağlaması bakımından önem taşımaktadır.

Alanyazın incelendiğinde bireyselleştirilmiş eğitim programlarına yönelik farklı ülkelerde ve Türkiye'de BEP uygulamasının ne oranda uygulandığı, sonuçları, BEP'in etkileri, BEP'te teknoloji ve bazı araçların kullanımının önemi, okuma-yazma ve matematikte BEP ve bireyselleştirilmiş eğitim materyalinin etkiliğine ilişkin çalışmalara rastlanmıştır:

Baltimore şehrinde yapılan bir çalışmada engelli çocukların yasal yönden uygun olmayan ve yetersiz uygulamalarla karşılaştıkları ve akademik olarak başarılı olmadıkları bulunmuştur. Bu çocuklara eğitim veren özel eğitim öğretmenler yasal düzenlemeler hakkında yeterince konuşulmadığı, gerek uygulamalarda, gerekse binalarda yetersizlik olduğu ve öğrencilerin gereksinimleri konusunda konuşmaktan korktuklarını bildirmişlerdir. Education

Week'in bir araştırmasına göre özel ve genel eğitim öğrencilerinin performansları arasında %30-40 oranında değişen bir uçurum olduğu ve engelli çocukların daha fazla izole edildiği saptanmıştır. Baltimore Şehri Halk Okulları Sistemi'nin (Baltimore City Public School System, BCPSS) raporuna göre engelli çocukların matematik, okuma ve okula uyum sağlamada sorun yaşadıkları vurgulanmıştır. Sistemin yeterince deneyim ve kaynak sağlayamadığı öğretmen ve öğrencilerin kurban durumuna düştüğü belirtilmiştir. Bu rapora göre BEP ekibinin özellikle düşük gelirli, düşük IQ'lu öğrenciler için iyi yapılandırılmadığı, öğrencileri etiketlediği ve iyi öğrenme sağlamadığı bulunmuştur. Ayrıca IDEA'nın kriterlerine göre BEP ekibi BEP hazırlama ve bireyselleştirmede, yüksek ve ölçülebilir hedefler ortaya koymada başarısız bulunmuştur. BEP ekibi, BEP için uygun bütçe ve kaynak sınırlılığı yüzünden IDEA'nın kriterlerine uyamamıştır. Etkili çözümler geliştirilememiş, öğrenciler duygu ve davranış problemleri geliştirmiş ve akademik gelişme kaydedememişlerdir. Sosyal yeterlilik ihmal edilmiştir. Bir diğer sorun BEP ekibinin yeterince zamanının olmaması, kaliteli yapılanma sağlayamaması, aile ve sosyal-duygusal destekle yapılanamaması olup ve BEP amacından sapmıştır. Özel gereksinimli öğrenciler kukla adam olmuş, akranlarının hakaretlerine maruz kalmış, düşük motivasyona sahip, cesareti kırılmış, dersi asan, sınıf dışına çıkmak isteyen başıboş çocuklar olmuş ve dışlanmışlardır (Hettleman, 2004).

Foley ve Pang (2006), özel eğitim okulu müdürleri ve eğitim müfettişlerine postayla anket çalışması sonuçlarında okullarındaki 7-21 yaş aralığındaki özel gereksinimli öğrencilerin %49'unun duygu ve davranış bozukluğuna sahip olduklarını, programda bu soruna ve engelliye iş olanaklarına çözüm arandığını saptamışlardır. Okuldaki özel eğitim uygulama ve olanaklarını müdürlerin %58'inin iyi, %29'unun orta, %16'sının zayıf bulmaktadır. Araştırmacılar BEP hazırlanırken müdür ve program personelinin karar verme otoritesine sahip olduğu; program üzerinde yüksek otonomiye, değerlendirme becerilerine, öğrenci davranışları ve yapısal metodolojiye sahip, kurs danışmanlığı yapabilecek eğitimciler olduklarını saptamışlardır. Ayrıca öğretmenlerin özel eğitim sertifikalarının bulunması özel eğitim bilgisi, uygulama ve deneyimlerinin olması, özel eğitim geçmişinin engelli çocuklara karşı pozitif tutum geliştirmede yararlı olduğunu bulmuşlardır. Okul personelinin aileyle iletişim ve işbirliği becerilerini geliştirmesi gerektiği araştırmaların ayrı bir sonucudur.

Kontu ve Pirttimaa (2008) Finlandiya'da ağır zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin öğretmenlerinin %65 oranında değerlendirme metodu kullanıldığı ve %12 öğretmenin öğrencilerini BEP'le değerlendirdiğini; Lazarus, Thurlow, Christensen ve Cormier (2007) ise araştırmalarında ABD'de altı eyaletin hepsinde engelli öğrencilerin değerlendirilmesinde BEP kullanıldığı; öğrenme güçlüğü gösteren çocukların BEP planlarını inceleyen Gartland (2007) ise, çalışmasında %39 oranında BEP kullandığı ancak BEP'lerdeki yerleştirme kararlarının uygun olmadığı ve planların yeterli ve uygun olmadıklarını gözlemiştir.

BEP'in incelendiği araştırmalarda, BEP'in engelli öğrenciler için yararlı program dışı etkinlikler ve atletizm etkinliklerinde de kullanılması gerektiği (Fetter ve Stekete, 2008) üzerinde durulmuştur. Nimble Tool okuma-yazma aracının öğrenme güçlüğü gösteren çocukların BEP'lerin de yer alması, bu araçla birleştirilmesi (Russel, Hoffmann ve Higgins, 2009), öğrenme güçlüğü ve davranış bozukluğu olan öğrencilerin BEP'ine öğretmen uygulamaları, motivasyon etkinlikleri içeren teknoloji laboratuvarındaki uygulamaların gerçekleştirilmesi çalışmasında, BEP'e teknoloji eklenmesinin yararlı olacağı savunulmuştur. Böylelikle öğrencilerin akademik becerileri tamamlaması, kendilerin yeterli hissetmeleri sağlanacağı, BEP'le teknolojinin birleştirilmesinin yararlı olacağı görüşü üzerinde durulmuştur (Seferian, 2000).

Öğretmenlerin BEP uygulamalarına yönelik Çuhadar (2006); kaynaştırma eğitimindeki ilköğretim birinci ve beşinci sınıf öğrencilerine BEP hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesine yönelik sınıf öğretmenleri ve yöneticilerinin görüşlerini belirlediği araştırmasında öğretmen ve yöneticilerin yasal yünden zorunlu ve eğitsel yünden gerekli olmasına rağmen kaynaştırma öğrencileri için BEP hazırlamadan sınava ve yanılgılar yaparak çalışmalarını sürdürdüklerini ortaya koymuştur.

Arslantaş, Kurnaz, Koçak, Çalıkçı ve Durdal (2010)'ın öğretmenlerin BEP'e ilişkin

görüşlerini değerlendirdiği araştırmasında öğretmenlerin;

1. Öğretmenlerin bireysel öğretim planlarını hazırlarken çoğunlukla öğrenci seviyelerini dikkate almakla birlikte aile, okul ve bireyin ihtiyaçlarını, öğrenme ortamını, okulun ve bireyin amaçlarını ve planlamanın kanuni boyutunu da dikkate aldıkları,
2. Öğretmenlerin Bireysel Eğitim Planlarının hazırlanması aşamalarında çocuklar üzerinde yaptıkları işlemlerde öğrenci düzeylerine, buna bağlı olarak da kaba değerlendirme formlarındaki bilgilere dikkat ettikleri,
3. Öğretmenlerin bireysel eğitim planlarının hazırlanması aşamalarında ailelerle görüşmeleri yaptıkları,
4. Bireysel Eğitim Planlarının hazırlanması sürecinde öğretmenler ve okul yönetimi ilişkilerinde kurul oluşturulmasında özel gösterilmemesi, öğrenci düzeyine göre okul yönetiminin sorumluluk üslenmemesi, diğer sınıf ve okullarla kaynaştırma amaçlı diyalogların sağlanamaması noktalarında problemlerin olduğu,
5. Bireysel Eğitim Planlarını hazırlarken konu alanlarının öğrenci ihtiyaçlarını karşılaması düzeyinde program planlama aşamasında soyut kaldığı,
6. Genel olarak öğretmenlerin planların hazırlanması aşamasında tüm değişkenleri dikkate aldıkları ve planları bu doğrultuda hazırladıkları ortaya çıkmıştır.

Güven ve Gürsel (2010) kaynaştırma uygulamalarındaki zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşlerini aldıkları çalışmalarında; tüm öğretmenlerin yetersizliği olan öğrencileri için BEP hazırladıklarını ve değerlendirme sürecinde kullanılan sorular için esas alınan içerikte %16 oranında öğretmenin BEP'i temel aldıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Sopko (2003) genel eğitim sınıfındaki öğretmenlerinin BEP'e katılımlarının, öğrencilerin test skorlarına göre yerleştirme yapılmasının ve işlevsel değerlendirmenin öğrencilerdeki yıkıcı davranışların azaltılmasında etkili olduğu sonucuna varmıştır.

Akçamete (1986) okulöncesi düzeyde normal işitenlerle birlikte eğitilen ağır işiten çocuklara verilen Bireyselleştirilmiş Ek Özel Eğitim'in ağır işiten çocukların sözel iletişimleri üzerinde olumlu etkisini; Eripek (1989) alt özel sınıflardaki öğrencilerin sesli okuma başarısını Bireysel Okuma Değerlendirme Yönergesiyle değerlendirdiği çalışmasında araştırma kümesindeki bir grup öğrencinin henüz okumayı öğrenemediği, pek çok öğrencinin de okumanın hız, doğruluk ve anlama boyutlarında amaçları tam gerçekleştiremediklerini saptamıştır.

BEP'in aileyle ilişkilendirildiği çalışmalardan; Sanders (2010) BEP ve geçiş toplantılarına engelli öğrenciler ve ailelerin katılımını araştırdığı çalışmasında toplantılara katılımın yaş, cinsiyet, sınıf ve sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaştığı, öğrenciler ve ailelerin büyük çoğunluğunun katılımının sağlandığını; Malatest (2008) ise ciddi engeli olan ailelerin %72'sinin BEP'ten memnun olduğu, çocuklarının %79'unun gelişme kaydettiği, %82 oranında BEP'in amaçlarına ulaşıldığı, %71 ailenin BEP'te destek hizmetlerin yararına inandığı ve servislerden memnun olduklarını, çocukların gereksinimlerini karşılayan okul programlarından daha memnun olacaklarını ve %85 oranında öğretmen kalitesinden memnun olduklarını ifade ettiklerini belirtmişlerdir.

Bireyselleştirilmiş eğitim materyalinin etkililiğine ilişkin; zihin engelli gençlere düğme dikme, elbise kenarları kıvrma ve el dikişi (Cronin ve Cuvo, 1979); düğme dikme becerisi (Demir, 1996); resim-iş becerileri (Diler, 2000); goblen iğne kanaviçe işleme becerisi (Eratay ve Güler Özkan, 2004); yemek pişirme becerisi (Karataş, 1996); dikiş dikme (Özokçu, 1997); rotalar boyunca bağımsız hareket kazanma (Tazebaş, 2000); giyinme becerisi (Vuran, 1989) araştırmalarında bireyselleştirilmiş öğretim materyalinin etkililiğini inceleyen çalışmalar ve matematikte hedeflenen amaçlara ulaşıp ulaşılmadığına ilişkin bu araştırmayla kısmen ilgili Gürsel (1987), Güzel (1988) ve Yıkılmış (1990)'in araştırmalarına rastlanılmıştır.

Alanyazındaki BEP'le ilgili araştırmalarda BEP hazırlamadaki eksiklikler, müdür, müfettiş, ailelerin BEP'e ilişkin görüşleri, BEP'in kullanım oranı, BEP'in etkililiği, BEP'in öğrenciler üzerindeki etkisi üzerinde sonuçlara ulaşılmıştır. Öğretmenlerin BEP'e ilişkin görüşleri

Çuhadar (2006); Arslantaş ve arkadaşları (2010), Güven ve Gürsel (2010)'in çalışmalarında incelenmiştir. Bu çalışmalarda öğretmenlerin BEP'in gerekliliği, yararı, içeriği, BEP hazırlamadaki güçlükleri, BEP uygulamadaki yeterlilikleri, BEP hazırlarken yararlandıkları kaynaklara ilişkin sınırlı bulgulara rastlanılmıştır. Bu çalışmada öğretmenlerin BEP'e ilişkin görüşleri ve uygulamaları detaylı incelenmek istenmiştir. Bu bağlamda bu konudaki sınırlı çalışmalara bir yenisini eklemek ve alanyazına katkı sağlamak araştırma gereksinimini oluşturmuştur.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı zihin engelli çocukların öğretmenlerinin, bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Zihin engelli çocukların öğretmenleri BEP'in;
 - a. Gerekliliği;
 - b. Yararı;
 - c. İçeriği;
 - d. BEP'i uygulamadaki güçlükler;
 - e. Bep uygulamadaki yeterlilikleri hakkında ne düşünmektedirler?
2. Zihin engelli çocukların öğretmenleri BEP hakkındaki bilgileri ve özel eğitimdeki deneyimleri nelerdir?
3. Zihin engelli çocukların öğretmenleri BEP hazırlarken ne gibi kaynaklardan yararlanmaktadır?

2. YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın verileri nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmış aynı zamanda gözlem ve doküman analizi teknikleri ile de desteklenmiştir. Nitel araştırmalar bir alanda derinlemesine veri toplanmasına olanak sağlayan bir araştırma modeli olup veriler uzun bir süre içerisinde farklı değişkenlerle ilgili olarak doğal ortamlarda toplanmaktadır. Nitel araştırmacılar araştırdıkları ortama yoğun bir şekilde katılmakta, ortamda bulunan her şeyle ilgili olarak ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplamakta ve ortamdan elde ettikleri verileri sözel betimlerle yorumlamaktadırlar (Uzuner, 1998; Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Çalışma Grubu

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Sayı	Kod adı	Cinsiyeti	Bu kurumda çalışma süresi	Mezun olduğu alan
1	Mehmet	E	4 Yıl	Sınıf Öğretmenliği
2	Taliye	K	3 Yıl	Sınıf Öğretmenliği
3	Muazzez	K	2 Yıl	Sınıf Öğretmenliği
4	Nisan	K	5 Yıl	Sınıf Öğretmenliği
5	Yılmaz	E	3 Yıl	Sınıf Öğretmenliği
6	Hasan	E	8 Yıl	Zihin Engelliler Öğretmenliği
7	Ocak	K	6 Yıl	Sınıf Öğretmenliği
8	Emine	K	8 Yıl	Sınıf Öğretmenliği
9	Mustafa	E	6 Yıl	Sınıf Öğretmenliği

Tablo-1’de araştırma kapsamındaki öğretmenlerin demografik özelliklerine göre dağılımlarına yer verilmiştir. Çalışma grubundaki öğretmenler İstanbul ili Avrupa Yakası’ndaki bir ilçede Eğitim ve Uygulama Okulu ve İş Eğitimi Merkezi’nde görev yapmaktadır. Bu öğretmenler orta düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocukların öğretmenleri olup, kurumda çalışma süresi 2-8 yıl arasında değişmektedir. Yalnızca bir öğretmen zihin engelliler öğretmeni olup diğer öğretmenler sınıf öğretmenliği programından mezun, özel eğitim sertifika programlarına sınırlı oranda katılmış öğretmenlerdir.

Verilerin Toplanma Süreci

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde aşağıdaki sorular sorulmuştur:

1. Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne düşünümüyorsunuz?
 - a. Gerekliliği
 - b. Yararı
 - c. İçeriği
 - d. Uygulamadaki güçlükler
 - e. BEP uygulamadaki yeterlilik düzeyiniz.
2. Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz?
3. Özel eğitimdeki deneyimleriniz nelerdir?
4. Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlarken;
 - a. Kaynak kitaplardan ne gibi destek alıyorsunuz?
 - b. Öğretmen arkadaşlarınızdan ne gibi destek alıyorsunuz?
 - c. Velilerden ne gibi destek alıyorsunuz?
 - d. Okul idaresinden ne gibi destek alıyorsunuz?
 - e. Müfettişlerden ne gibi destek alıyorsunuz?

Görüşme formundaki sorular özel eğitim alanında iki uzmanın görüşü alınarak oluşturulmuştur. Hazırlanan görüşme sorularını sınamak amacıyla pilot uygulama yapılmıştır. Bu pilot görüşmelerin sonunda öğretmenden sorulara ilişkin görüş belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenden sorulara ilişkin olumlu tepkiler alınmıştır. Öğretmenin bu olumlu tepkileri doğrultusunda sorularda ve soruların soruluş sırasında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Görüşmelerin Yapılması

Uzman görüşlerinden de faydalanılarak belirlenen görüşme soruları bir sıraya konulmuş ve soruların belirlenen sırayla sorulması kararlaştırılmıştır. Görüşmelere başlamadan önce araştırmacı kendini tanıtmış, araştırmanın amacını ve görüşme kaydının nasıl yapılacağını açıklamıştır. Görüşme soruları sorulmaya başlandığı anda ses kayıt cihazı açılmış ve görüşme boyunca ses kayıt cihazı açık kalmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırmanın konusu belirlendikten sonra araştırmacı tarafından bir eğitim uygulama okulunda çalışan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki düşüncelerini öğrenmek amacıyla il valiliğinden ve Milli Eğitim Müdürlüğü’nden izin alınmıştır. İkinci araştırmacı araştırma kapsamına aldığı öğretmenlerle tek tek görüşerek uygun oldukları gün, saat ve yer belirleyerek görüşme için randevu almıştır. Görüşmelerin 2’si öğretmenlerin kendi evlerinde, 3’ü öğretmenlerin sınıflarında, 5’i öğretmenin görev yaptığı öğretmen odasında gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler

İkinci araştırmacı araştırmaya katılan öğretmenleri telefonla arayarak kendileri için uygun olan zamanlar için randevu almıştır. Görüşmelerin tamamı ikinci araştırmacı tarafından gerçekteştirilmiştir. Yapılan görüşmeler öncesinde araştırmacı görüşmenin amacının; "zihin engelli çocukların öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne düşündüklerini, ne kadar bilgiye sahip olduklarını, bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlarken ne gibi kaynaklardan yararlandıklarını belirlemek" olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle öğretmenlerin konu ile ilgili görüşlerini çok açık bir dille objektif olarak açıklamalarının kendisi ve araştırmanın amacı açısından önemi olduğu belirtilmiştir. Bunların yanı sıra öğretmenlere konuşma hızıyla yazılı olarak kayıt tutulmasının zor olması nedeniyle görüşmelerin ses kayıt cihazı ile kaydetmek için izin istenmiş ve görüşmelerin gizli tutulacağı, araştırma için kullanılacağı ifade edilmiştir. Görüşmeler sırasında öğretmenlere 4 tane soru sorulmuştur. Her görüşme 2-18 dakika arasında gerçekteşmiştir.

Verilerin Analizi

Görüşmelerden toplanan veriler tümevarım analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Verilerin analiz edilmesinde a) analiz öncesi hazırlıklar ve b) verilerin tümevarım yoluyla analiz edilmesi aşamaları izlenmiştir. Güvenirlik çalışmalarında iki ayrı uzman görev yapmıştır. Verilerin tümevarım yoluyla analiz edilmesinde;

- 1) Verilere sayfa numaraları verilmiş, numaralandırma işlemi sonucunda 29 sayfa veriye ulaşılmıştır.
- 2) Veriler kodlanmış ve 13 tane kod oluşturulmuştur. Kodlama güvenirliği çalışması yapılmış, birinci alan uzmanı dışında ikinci alan uzmanına başvurulmuştur. Bu uzman kodlama sistematiki üzerinde çalışmış, kodlarla ilgili uygun olmayan bir yer olmadığını belirtmiş, kategori ve kodlarda değişiklik yapılmamıştır.
- 3) Kod verileri çoğaltılmış, kod dosyaları düzenlenmiş, veriler kesilerek kod dosyalarına yerleştirilmiştir.
- 4) Tema ve alt temalar oluşturulmuş ve tutarlılık kontrol edilmiş, görüşmeci ve alan uzmanı tarafından uzlaşma sağlanmıştir. Tema ve alt temaları oluşturan veriler düzenlenmiş, yazılmış ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde görüşme yapılan öğretmenlerin verdikleri bilgilere yer verilmiştir. Araştırma bulguları aşağıda belirtilen 11 başlık altında toplanmıştır.

1. Bireyselleştirilmiş eğitim programı gerekliliği
2. Bireyselleştirilmiş eğitim programı yararı
3. Bireyselleştirilmiş eğitim programının içeriği
4. Bireyselleştirilmiş eğitim programını uygulamada karşılaşılan güçlükler
5. Yeterlilik düzeyi
6. Özel eğitimdeki deneyimleri
7. Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlarken yararlanılan kaynaklar
8. Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlarken yararlanılmayan kaynaklar
9. Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlarken kısmen yararlanılan kaynaklar şeklindedir.

Bu başlıklara göre tablolarla aşağıdaki gibi bulguları özetleyebiliriz. Öğretmenler bazı bölümlerde birden fazla görüş bildirmişlerdir. Bu görüşler:

Tablo 2. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Gerekliliği

Özel eğitim gerektiren çocuklar olduğu için bireyselleştirilmiş eğitim programı gereklidir:	5
Farklı farklı program hazırlanması gerektiği için.	1
Her çocuğun özelliği farklı olduğu için.	1
Çocuklara uygun olduğu için.	1
Grup eğitimi yapılamayacağı için.	1
Birebir ilgilenmek gerektiği için.	1
Görüş yok.	3

Tablo 2'ye göre altı öğretmen bireyselleştirilmiş eğitim programının gerekli olduğunu düşünürken üç öğretmen görüş bildirmemiştir.

Bu görüşlerin yanı sıra öğretmenlerden Taliye “öğrencilerin hepsiyle farklı şekilde çalışılması açısından bu program gereklidir”; Muazzez “Her çocuğun özelliği farklı”; Yılmaz “BEP bu çocuklara uygun ve gerekli”; Hasan “Grup eğitimi yapılamayacağı için, hepsinin performansı farklı olduğu için” şeklinde BEP'in gerekli olduğu hakkındaki görüşlerini belirtmişlerdir.

Tablo 3. Öğretmenlere Göre Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının Yararları

1. Zihinsel engelli çocuğa yararı olduğu için	3
Zihinsel gelişime yardımcı olduğu için.	1
Farklı öğrencilere faydalı olduğu için.	1
Uygulanabilirse yararlı olduğu için.	1
2. Veliler de bu programdan yararlanacağı için.	1
3. Öğretmene yararı olduğu için	3
Çocuğun sonraki öğretmenine program hakkında fikir verdiği için.	1
Çocuğun sınıf öğretmenine zaman kazandırdığı için.	1
Çocukta ilerlemeleri program yaptığımız zaman görebildiğimiz için.	1
Görüş yok.	4

Tablo 3'e göre öğretmenler BEP'in yararlarını zihinsel engelli çocuğa yararı olduğu için, öğretmen verilerin programdan yararlanacağı için, öğretmene yararı olduğu için şeklinde bildirirken bazı öğretmenler görüş bildirmemiştir. Muhammet öğretmen “BEP fiziksel gelişmelerden çok zihinsel gelişime yararlıdır”; Muazzez öğretmen “Çoklu eğitimden çok faydalıdır”; Ocak öğretmen “Eğer uygulanabilirse gerçekten yararlıdır”; Hasan öğretmen “Çocuk nerede kalmış, bundan sonra ne yapacağımızı gösterdiği için” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 4. Öğretmenlere Göre Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının İçeriği

Akademik ve davranış olarak ilerlemeler kaydediliyor.	1
Performans alıp belli kriterlere göre bep hazırlıyoruz.	1
Görüş yok.	6

Tablo 4'e göre öğretmenlerin bir kısmının BEP'in içeriği hakkında bir görüşü yoktur. Bazı öğretmenler “öğretmen akademik ve davranış olarak ilerlemeler kaydediliyor”, bir öğretmen ise performans alıp belli kriterlere göre BEP hazırlıyoruz şeklinde görüş bildirmişlerdir. Hasan öğretmen, “Performans aldıktan sonra amaçlar doğrultusunda yıllık planlar yapılıyor. Bu planlar doğrultusunda çocuğa neler öğrettiğimiz bu sene içerisinde ortaya çıkıyor... davranış alanında da BEP hazırlanıyor”; Ocak öğretmen ise “Çocukların ilk başta performanslarını alıyoruz, belli kriterler doğrultusunda ve onlarla çocuğun seviyesine göre bir BEP hazırlıyoruz” şeklinde yanıt

vermişlerdir.

Tablo 5. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler

Alt Yapı Yetersizliği	1
Araç Gereç Eksikliği	2
Bilgisayar Kullanmadaki Yetersizlik	1
Okulun Fiziki Şartlarının Yetersizliği	2
Öğretmen Yetersizliği	1
Yer, Zemin Eksikliği	1
Zaman (süre) Eksikliği	1
Görüş Yok	3

Tablo 5’de öğretmenler BEP uygulamada karşılaşılan güçlükleri; alt yapı yetersizliği, araç gereç eksikliği, bilgisayar kullanmadaki yetersizlik, okulun fiziki şartlarının yetersizliği, öğretmen yetersizliği, yer ve zaman eksikliği olarak belirtirken, üç öğretmen görüş bildirmemiştir. “Aldığımız hedefleri okulun şartlarına göre seçmek zorunda kalıyoruz. Mesela çocuklara çamaşır makinesi kullanmayı öğretmiyoruz. Okulda makine yok, okulun şartları yetersiz”(Nisan). “Araç-gereçlerimizi kendimiz evimizde hazırlıyoruz. Araç-gereçte devlet yeterli yardımı yapmıyor, materyal eksikliğimiz var” (Ocak). “Özelleri bilemiyorum ama okulun fiziki durumu yetersiz, öğretmen yetersiz” (Emine), şeklinde yanıtlar verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hakkında Yeterlilik Düzeyleri

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının Yeterli Olduğunu Düşünmüyorum.	1
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Değilim.	1
Görüş Yok.	6

Tablo 6’da öğretmenlerin ikisi BEP’in yeterli olmadığını, bir öğretmen BEP hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtirken, altı öğretmen görüş bildirmemiştir. “Yeterli mi diye sorarsanız yeterli olduğunu düşünmüyorum” (Nisan). “Yeterli bir bilgiye tek başına sahibim diyemem” (Yılmaz) yanıtları verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Özel Eğitimdeki Deneyimleri

Mevcut Bulduğum Okulda Çalışarak Bilgi Edindim.	3
Mezun Olduğum Üniversiteden Bilgi Edindim.	2
Özel Eğitimde Çalışma Süresi	4
Özel Eğitimde Çalışmanın Verdiği Tatmin, Mutluluk Duygusu	1
Görüş Yok.	1

Tablo 7’de öğretmenler özel eğitimdeki deneyimleri hakkında okulda çalışarak özel eğitimde çalışma sürelerinde bilgi edindikleri, mezun oldukları üniversiteden bilgi edindiklerini belirtirken yalnızca bir öğretmen özel eğitimde çalışmanın verdiği tatmin mutluluk duygusundan bahsetmiş, bir öğretmen görüş bildirmemiştir. Öğretmenlerin görüşleri arasında, “Buraya gelmeden önce fazla bir bilgiye sahip değildim. Burada işte okul idaresi ve arkadaşlarla iletişim kurarak yani yardımlaşarak belli bir düzeye gelmeye çalıştım (Mustafa). “Önceden kendi alanım sınıf öğretmenliği olduğu için hiç bilmiyordum, bu okulda öğrendim. Çok mutluyum, çocuklara bir şey kazandırınca mutlu ve tatmin olmuş hissediyorum” (Nisan) şeklinde yanıtlar vermişlerdir.

Tablo 8. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını Hazırlarken Yararlanılan Kaynaklar

1) Yararlanılan Kaynaklar	
Üniversitedeki Öğretim Görevlilerinden.	1
Okul İdaresinden.	6
Öğretmen Arkadaşlardan.	5
Kaynak Kitaplardan.	5
Özel Eğitim Öğretmenlerinden.	7
İnternette.	2
Bireyselleştirilmiş Eğitim Kitabından.	1
Özel Eğitim Müfettişlerinden.	1
2) Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını Hazırlarken Yararlanılmayan Kaynaklar	
Velilerden.	4
Müfettişlerden.	5
Öğretmen Arkadaşlardan.	1
Kaynak Kitaplardan.	1
Görüş Yok.	2

Tablo 8’de öğretmenlerin BEP hazırlarken yararlandıkları kaynaklar gösterilmiştir. Buna göre öğretmenlerin bir kısmı BEP hazırlarken üniversite öğretim görevlileri, okul idaresi, diğer öğretmenler, kaynak kitaplar, özel eğitim öğretmenlerinden, internette, BEP kitabından ve özel eğitim müfettişlerinden yararlanmakta iken, bazıları velilerden, müfettişlerden, öğretmen arkadaşlarından, kaynak kitaplardan yararlanamadıklarını ifade etmişlerdir.

Üç öğretmen, bazı veliler çocuğu ile ilgili, durumunu takip ediyor; bazı veliler çocuğuna karşı ilgisiz, durumunu takip etmiyor; bir öğretmen müfettişler sorularımızı bildiklerinde cevaplıyor şeklinde görüş bildirmişlerdir. “Üniversite öğretim üyelerine internet, e-mail aracılığıyla geri dönerek bir şekilde dönüt almaya çalışıyoruz” (Hasan). “Okul idaresinden” (Mehmet). “Müdüre hanımdan yardım almaya çalışıyoruz” (Muazzez). “Arkadaşlardan yararlanıyoruz” (Mehmet). “Özel eğitim öğretmeni arkadaşlardan yardım alıyoruz” (Taliye). “Velilerle görüşüyoruz ama yeterli destek alamıyoruz, müfettişlerden faydalanamıyoruz, mümkün değil” (Mehmet). “Kaynak kitaplardan yararlanamıyoruz, öğrenciler farklı olduğundan her öğrenciye hitap etmiyor” (Ocak), şeklinde yanıtlar alınmıştır.

4. TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarında bireyselleştirilmiş eğitim programının, zihin engelli bireylerin eğitiminde; farklı farklı program hazırlanması gerektiği, her çocuğun özelliği farklı olduğu, çocuklara uygun olduğu, grup eğitimi yapılamayacağı, birebir ilgilenmek gerekçeleri ile 5 öğretmen gerekli olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin çoğu bireyselleştirilmiş eğitim programının gerekliliği konusunda hemfikirdir. Bu alanda özellikle de bireyselleştirilmiş öğretim materyalinin etkililiği üzerine Cronin ve Cuvo (1979), Demir (1996), Diler (2000), Eratay ve Güler Özkan (2004), Karataş (1996), Özokçu (1997), Tazebaş (2000), Vuran (1989) çalışmalarının yanı sıra bireyselleştirilmiş ek özel eğitimin etkisi (Akçamete, 1986), bireysel okuma değerlendirmesi (Eripek, 1989) çalışmaları yapılmıştır.

Yapılan çalışmaların sonucunda bireyselleştirilmiş öğretim materyali ile yapılan öğretim uygulamalarında bireyselleştirilmiş öğretim materyalinin etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında, konu ile ilgili hazırlanan materyallerin öğrenci seviyelerine uygun olması bireyselleştirilmiş eğitim programı ve/veya materyali hazırlamanın gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Benzer şekilde bu araştırma bulgularına göre öğretmenlerin çoğunluğu bireyselleştirilmiş eğitim programının gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmada BEP’in yararı ile ilgili sonuçlara bakıldığında; BEP’in zihinsel engelli çocuğa, velilere ve öğretmenlere yararı olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmadaki öğretmenlerin bu görüşlerine paralel olarak Fiscus

ve Mandel (2002)' de BEP'in öğrenciye, ana – babalara, öğretmenlere ve topluma gerekliliğinden ve yararından bahsetmiştir. Fiscus ve Mandell (2002)'e göre BEP öğrenci için kişisel, mantıklı ve adil olup öğrenciye tamamen farklı olduğunu veya herkes gibi olmadığını hissettirmez. Aynı zamanda çocuğun eğitiminde ek bir çaba ile becerilerinin geliştirilmesine ve öğretiminin geliştirilmesine yardımcı olur. Yine BEP planlamanın güvencesi olup münferit ve geçici çözümlere karşı aileyi korur ve masrafların aileye yansımaları engeller. BEP'e göre yerleştirme tanımlandığından başka bir şekilde ya da ebeveynlere bildirilmeden değiştirilemez (MEB, 2006).

Araştırma sonucunda araştırmaya katılan öğretmenler BEP'in öğretmene olan yararını; Çocuğun sonraki öğretmenine program hakkında fikir veriyor, çocuğun sınıf öğretmenine zaman kazandırıyor ve çocuktaki ilerlemeleri program yaptığımız zaman görebiliyoruz şeklinde belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin BEP'in içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. BEP'in içeriği hakkında sadece 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Esasen öğretmenlerden sadece birisi BEP'in içeriğini ayrıntısıyla açıklayabilmiş diğer öğretmen ise BEP'in içeriğini kabaca anlatmıştır.

Araştırmaya BEP uygulamada karşılaşılan güçlükler konusunda değinildiğinde; okulun fizik şartlarının yetersizliği ve yer, zemin eksikliği konularına Arslantaş, Kurnaz, Koçak, Çalıkçı, Durdal (2008) tarafından yapılan “özel eğitime ihtiyacı olan bireylerle çalışan öğretmenlerinin, bireysel eğitim planlarının hazırlanması ve uygulanması ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi” çalışmasında “eğitim çalışmalarını 25 metrekarelik bir sınıf, 10 metrekarelik bir bireysel odaya sınırlandırmak burada kullanılacak eğitim materyallerinin de sınırlandırılması demektir. Materyallerin çokluğu ve çeşitliliği kadar onların uygulanacağı ortamlarında uygun olması gerekir” yargısına paralellik göstermektedir.

Öğretmenlerin BEP hazırlama hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları bulgusu Hettleman (2004)'ın görüşlerini destekler niteliktedir. Ancak öğretmenlerin BEP hazırlamada yeterli metodolojiye sahip olmamaları Foley ve Pang (2006)'ın çalışmalarını desteklememektedir. Yeterli bilgiye sahip olmama ileride başarısızlığa da yol açabilecektir.

Fetter ve Stekee (2008) mevcut programda değil, program dışı aktivitelerde de BEP'i önermektedir. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin programda daha BEP'in içeriğini bile tanımlayamamaları ne oranda program dışı aktivitelerde kullanabilecekleri sorunsalını karşımıza çıkarmaktadır.

BEP'le ilgili görüşler incelendiğinde BEP'in sınırlı kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bu bulgu Kontu ve Pirttimaa (2008)'in %12'lik BEP kullanımı bulgusunu desteklerken Lazarus ve diğerlerinin (2007) altı eyaletin hepsinde BEP kullanıldığı bulgusunu araştırmanın sadece bir il ve ilçesinde yapılmasında ve sınırlı olmasından dolayı kısmen desteklemektedir.

Araştırmada BEP'te karşılaşılan güçlüklerde araç-gereç eksikliği sorunu dile getirilmiştir. Russell ve diğerlerinin (2009) önerdiği okuma yazma aracı yanı sıra başka araç-gereçler de BEP'de yer alabilir. Araştırmanın bu bulgusu Russell ve diğerlerinin (2009) önerisini kısmen destekler niteliktedir.

Gartland (2007)'in BEP planlarının yeterli ve uygun olmayışı verisi, araştırmamızın gerek görüşme gerekse gözlem ve doküman analizi verileriyle örtüşmektedir.

Araştırma kapsamındaki öğretmenler BEP hazırlarken öğrencilerin anne-babalarından yararlanmadıklarını, onları ilgisiz bulduklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu Sanders (2010)'in ailelerin BEP'e yoğun katılımını kaydettiği tez çalışmasıyla örtüşmektedir.

Araştırmada bilgisayar kullanımındaki yetersizlikler Seferian (2000)'in BEP'in teknolojiyle desteklenmesinin yararına dikkat çekmektedir. Araştırma kapsamındaki öğretmenler BEP'in çocuklara yararı olduğuna ve onlara uygun olduğuna inanmaktadırlar. Öğretmenlerin bu görüşü BEP'in etkililiğine ilişkin Akçamete (1986), Gürsel (1987), Güzel (1988), Yıkılmış (1990), Cronin ve Cuvo (1979), Demir (1996), Diler (2000), Eratay ve Güler Özkan (2004), Karataş (1996), Özokçu (1997), Tazebaş (2000), Vuran (1989)'ın araştırmalarını

destekler niteliktedir.

Ayrıca araştırma bulguları Çuhadar (2006)'ın öğretmenlerin BEP hazırlamadan sınama ve yapılandırma yaparak çalışmalarını sürdürmeleri verisini kısmen desteklerken; Arslantaş ve arkadaşlarının (2008) genel olarak öğretmenlerin planların hazırlanma aşamasında tüm değişkenleri dikkate alması ve planları bu doğrultuda hazırlaması bulgusunu ve Güven ve Gürsel (2010)'ın tüm öğretmenlerin BEP'i kullanması verisini araştırma bulguları desteklememektedir.

Sonuç

Araştırma bulgularında çalışma grubundaki öğretmenlerin yalnızca bir tanesi zihin engelliler öğretmenliğinden mezun, diğer öğretmenler sınıf öğretmenliği kökenli olmaları nedeniyle öğretmenlik yaşantılarından önce BEP hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır.

Araştırmada, kendilerine bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne düşünüyorsunuz sorusu yöneltilen öğretmenlerden 5'i bireyselleştirilmiş eğitim programının gerekli olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Böylelikle öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programının gerekli olduğuna inandıkları ortaya çıkmıştır.

Yine araştırmada, 4 öğretmen BEP'in zihinsel engelli çocuğa, velilere ve öğretmenlere yararı olduğu yönünde görüş bildirmiştir.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne düşünüyorsunuz sorusuna sadece 2 öğretmen bireyselleştirilmiş eğitim programının içeriğinden bahsetmiştir. Bu iki öğretmenin akademik geçmişlerine bakıldığında; bir öğretmenin zihinsel engelliler sınıf öğretmeni olduğu, diğer öğretmenin ise lisans eğitiminde özel eğitim ile ilgili dersler aldığı ve özel eğitim alanında hazırlanan projelere katıldığı görülmektedir. Bu durum araştırmaya katılan diğer öğretmenlerin akademik düzeyde bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili bir eğitim almadıkları için bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne düşünüyorsunuz sorusuna bireyselleştirilmiş eğitim programının ne olduğu ile ilgili bir cevap verememelerini açıklamaktadır.

Araştırmanın bulgularında 8 öğretmenden 5'i bireyselleştirilmiş eğitim programının gerekli olduğu yönünde görüş bildirmekle beraber 5 öğretmen de bireyselleştirilmiş eğitim programı uygulamada karşılaşılan güçlükleri sıralamışlardır. Buna göre araç gereç eksikliği ile okulun fiziki şartlarının yetersizliğinin başat etkenler olduğu; bunun yanında alt yapı yetersizliği, bilgisayar kullanımındaki yetersizlik, öğretmen yetersizliği, yer, zemin eksikliği ve zaman (süre) eksikliği gibi etmenlerin BEP'in uygulanmasında tali olarak güçlük çıkardığı anlaşılmıştır.

Öğretmenlerden sadece birisi bireyselleştirilmiş eğitim programının yeterli olmadığını belirtmiştir. Bir öğretmen ise bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını dile getirmiştir.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz sorusuna ilişkin cevaplara bakıldığında; öğretmenlerin özel eğitim hakkındaki deneyimlerine ilişkin verdikleri cevaplar görülmektedir. 3 öğretmen mevcut bulunduğu okulda çalışarak özel eğitim hakkındaki bilgiyi edindiğinden; 2 öğretmen ise mezun oldukları üniversiteden bilgi edindiklerinden bahsetmişlerdir. Görülmektedir ki çalışmanın yapıldığı bu eğitim uygulama okulunda görev yapan öğretmenler özel eğitim kökenli olmadıkları gibi okulda görev yapmaya başlamadan önce de herhangi bir eğitime tabi tutulmamışlardır. Bu durum da özel eğitimin temel ilkeleri hakkında bile bilgi sahibi olunmadan öğrencilere eğitim vermesi beklenen öğretmenlerin doğal bir süreç olarak bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında herhangi bir bilgiye sahip olamamalarını olağan kılmaktadır.

Özel eğitimde çalışmanın verdiği tatmin ve mutluluk duygusu açısından çalışma sonuçlarına bakıldığında özel eğitim alanında eğitim almış öğretmenlerden birinin olumlu şekilde görüş bildirmesi, alanında eğitim almış öğretmenlerin iş doyumunun olumlu etkilendiği sonucunu ortaya koymuştur. Zira yapmış olduğu işin önemini kavrayan ve sonuçlarını gören kimsenin çalışmasından daha fazla haz duyacağı açıktır.

5. ÖNERİLER

Araştırma planlanıp, sonuçlandırılmasına kadar geçen süre içinde karşılaşılan sorunlar ve ilgili literatür incelemeleri göz önüne alındığında konuya ilişkin ileride yapılacak araştırmalara ve uygulamalara yönelik şu öneriler geliştirilebilir;

Uygulamaya Yönelik Öneriler

Özel eğitim okullarının hepsinde kendi alanlarında branslaşmış öğretmenler görev yapmalıdır. Eğitim ile ilgisi bulunmayan diğer alanlarda yetişmiş uzmanlar bu tür okullarda görevlendirilmemelidir.

Akademik anlamda özel eğitim ve bireyselleştirilmiş eğitim programı konularında lisansta veya yüksek lisansta herhangi bir eğitim almamış olan bütün öğretmenlere özel eğitim ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında hizmetçi eğitim verilmelidir.

Eğer özel eğitim okulunda görev yapacak öğretmenler özel eğitim öğretmeni değilse en az 1 yıl bir özel eğitim öğretmeni ile birlikte sınıfa girmeli ve işleyiş hakkında fikir sahibi olmalıdır.

Özel eğitim okullarının denetlenmesi mümkün oldukça özel eğitim müfettişleri tarafından yapılmalıdır. Böylelikle özel eğitim hakkında bilgi sahibi olan müfettişlerin hem kurum denetlemesi hem de öğretmen denetlemesi daha yerinde olacaktır. Bu şekilde bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama ve uygulama konusunda yetersiz olan öğretmenlere destek sağlanmış olacaktır.

Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler belirlenirken öğrenci velileri de özel eğitim hakkında bilgilendirilmelidir. Eğer veli özel eğitim hakkında hiç bir bilgiye sahip olmadan çocuğunu okula getirirse de, okul veliye gerekli desteği sağlamalıdır.

Yasal düzenlemelerde de belirtilen şekilde veliler bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanması ve uygulanması sürecine katılmalı, bu süreçte aktif rol almaları sağlanmalı ve eğitim verilerek desteklenmelidir.

Özel eğitim okullarının alt yapı eksikliği giderilmelidir.

Özel eğitim okullarında görev yapan okul idarecileri özel eğitim öğretmeni olmalıdır.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı hem hazırlama aşamasında hem de uygulama aşamasında sınıf öğretmeni, aile, okul idaresi okuldaki diğer öğretmenler arasında birebir ve aktif olarak işbirliği gerektiren bir süreçtir. Bu süreci işlevsel bir şekilde geçirebilmek için bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanırken ve uygulanırken bireyselleştirilmiş eğitim programının taraflarının sürece aktif bir şekilde katılımı mutlaka sağlanmalıdır.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı, sadece özel eğitim öğretmenlerinin hazırlaması gereken bir program değildir. Bireyselleştirilmiş eğitim programını öğrenci ile birebir çalışan bütün öğretmenlerin hazırlaması ve uygulaması gerekmektedir. Bu nedenle üniversitelerin eğitim fakültelerindeki bütün bölümlerinde bireyselleştirilmiş eğitim programı ders olarak verilmelidir.

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

Bu çalışmada Avrupa yakasındaki bir ilçedeki eğitim uygulama okulunda görev yapan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Takip eden bir başka çalışmada aynı okuldaki öğretmenlere bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili bir hizmet içi eğitim semineri düzenlenip eğitim sonunda bu çalışmadaki sorular sorularak düşüncelerinde değişiklik olup olmadığı araştırılabilir.

Zihin engelli çocukların öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne düşündüklerini, ne kadar bilgiye sahip olduklarını, bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlarken ne gibi kaynaklardan yararlandıklarını belirlemek amacıyla hazırlanan anket soruları aynı okulda uygulanarak başka bir çalışma yapılabilir.

Öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne düşündüklerini, ne kadar bilgiye sahip olduklarını, bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlarken ne gibi kaynaklardan yararlandıklarını belirlemek amacıyla hem normal okullarda hem de özel eğitim okullarında aynı çalışma yapılabilir.

Sınıf öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenleri arasında, bireyselleştirilmiş eğitim programına karşı herhangi bir tutum farkının olup olmadığına dair bir araştırma yapılabilir. Devam eden başka bir çalışmada da bu tutum farkının neden kaynaklandığı, tutum farkını ortadan kaldırmak için nasıl bir yol izlenebileceğine yönelik kapsamlı bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akçamete, G. (1986). *Bireyselleştirilmiş Ek Özel Eğitimin Ağır İşiten Çocukların Sözel Gelişimlerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Arslantaş, S., & Kurnaz, A., & Koçak, F., & Çalıkçı, N.M., & Durdal, İ. (2010). 18. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nden Yansımalar. 13-15 Kasım 2009-Konya. Bugünden Geleceğe Özel Eğitim. H. Sarı (Ed.). *Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireylerle Çalışan Öğretmenlerinin Bireysel Eğitim Planlarının Hazırlanması ve Uygulanması ile İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. (167-178). Konya: Master Fotokopisi.
- Cronin, K.A., & Cuvo, A.J. (1989). Teaching Mending Skills to Mentally Retarded Adolescents. *Journal Applied Behavior Analyses*. Fall. 12 (3)., 401-406.
- Çuhadar, Y. (2006). *İlköğretim Okulu 1-5. Sınıflarda Kaynaştırma Eğitimine Tabi Olan Öğrenciler İçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi ile İlgili Olarak Sınıf Öğretmenleri ve Yöneticilerin Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Kara Elmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Demir, H. (1996). *Zihinsel Engelli Öğrencilere Dügme Dikme Becerilerinin Kazandırılmasında Model Olma ve Sözel İpucuyla Sunulan Bireyselleştirilmiş Dügme Dikme Becerisi Öğretim Materyalinin Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Diler, N. (2000). *Zihinsel Engelli Öğrencilere Resim-iş Becerilerinin Kazandırılmasında Amaçların Tüm Beceri ve İleri Zincirleme Yaklaşımlarına Göre Düzenlendiği Bireyselleştirilmiş Resim-iş Beceri Öğretim Materyalinin Etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Eratay, E., & Güler-Özkan, A. (2004). 13. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri. Özel Eğitimden Yansımalar. A. Konrot (Ed.). *Göbten İğne Kanaviçe İşleme Becerisinin Kazandırılmasında Fiziksel Yardım ve Sözel İpucu ile Sunulan Bireyselleştirilmiş Öğretim Materyalinin Etkililiği*. (177-187). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Eripek, S. (1989). Alt Özel Sınıf Öğrencilerinin İlkokul Sınıfları Düzeyinde Sesli Okuma Başarılarının Değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Ekim, 7-12.
- Fetter, A. & Stekete, A.M. (2008). Health-Fitness Boosting Inclusion for Students With Disabilities. *District Administration*. Sep., 63-65.
- Fisscuss, D.E., & Mandell, J.C. (2002). *Developing Individualized Education Programs*. (Ed. Gönül Akçamete). Çev: Hatice Günayer Şenel, Elif Tekin. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Foley, R.M. & Pang, L.S. (2006). Alternative Education Programs: Program and Student Characteristics. *The High School Journal*. Feb/Mar., 10-21.
- Gartland, D. (2007). The Documentation Disconnect for Students with Learning Disabilities: Improving Access to Postsecondary Disability Services. *A Report from the National Joint Committee on Learning Disabilities*. July, 265-274.
- Gürsel, O. (1987). *Eskişehir İlkokulları Alt Özel Son Sınıf Öğrencilerinin Ritmik Sayma, Doğal Sayılar, Toplama ve Çıkarma İşlemlerindeki Amaçları Gerçekleştirme Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Güven, D., & Gürsel, O. (2010, Ekim). *İlköğretim Kaynaştırma Uygulamalarına Katılan Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Başarılarının Değerlendirilmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri*. 20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde Sunulmuş Bildiri, Gaziantep.
- Güzel, R. (1988). *Altı-Sekiz Yaş İşitme Engelli Öğrencilerin Toplama İşlemine Hazırlıktaki Kavramları Gerçekleştirme Düzeylerinin Değerlendirilmesi*. Eskişehir ve Ankara Sağırlar Okulu ile Anadolu Üniversitesi İşitme Engelli Çocuklar Eğitim Araştırma Merkezinde Bir Uygulama. Yayınlanmamış

- Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Hettleman, K.R. (2004). The Road to Nowhere The Illusion and Broken Promises of Special Education in the Baltimore City and Other Public School Systems. *The Abell Report*. 17 (4), 1-6.
- Karataş, İ.A. (1996). *Zihinsel Engelli Çocuklara Yemek Pişirme Becerilerini Kazandırmada Bireyselleştirilmiş Öğretim Materyalinin Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kargın, T. (2007). Eğitsel Değerlendirme ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Süreci. *Özel Eğitim Dergisi*. 8 (1), 1-17.
- Kontu, E. & Pirttimaa, R. (2008). Short Report. The Assessment of Severely Intellectually Disabled Students. *European Journal of Special Needs Education*. 23 (1). Feb., 75-80.
- Lazarus, S.S. & Thurlow, M.L., & Christensen, L.L., & Cormier, D. (2007). *Synthesis Report 67. States' Alternate Assessments Based on Modified Achievement Standards*. AA-MAS) Dec.
- Malatest, R.A. (2008). *Parents of Children with Severe Special Needs Survey. Survey Summary Report*. Alberta Education Performance Measurement and Reporting Branch.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (<http://www.meb.gov.tr>)
- Milli Eğitim Bakanlığı (2000). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. 18.01.2000 – 23937 Sayılı Resmî Gazete.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. 31 .05.2006 – 23937 Sayılı Resmî Gazete.
- Özokçu, O. (1997). *Zihinsel Engelli Çocuklara Dikiş Dikme Becerilerinin Kazandırılmasında Model Olma ve Sözel İpucuyla Sunulan Bireyselleştirilmiş Öğretim Materyalinin Etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özyürek, M. (2009). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını Geliştirme ve Temelleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Russell, M., & Hoffmann, T., & Higgins, J. (2009). A Universally Designed Test Delivery System. *Teaching Exceptional Children*. Nov.-Dec., 7-12.
- Sanders, M.A.R. (2010). A Comparative Investigation of Parent and Student Attendance at IEP / Transition Meetings for Students with Disabilities. (Doctoral Dissertation, Texas Woman's University, 2010), 115, ATT34 14427.
- Seferian, R. (2000). *Design and Implementation of a Software Training Program for Students With Learning and Behavioral Disabilities*. (Report No. EC 308-356) Practicum, Nova Southeastern University. Dissertations / Theses-Practicum Papers. (Eric Document Reproduction Service No: ED 451 671).
- Sopko, K.M. (2003). *The IEP: A Synthesis of Current Literature Since 1997*. (Report No. EC 309 593). National Association of State Directors of Special Education, Alexandria, V.A. Washington D.C. (Eric Document Reproduction Service No. ED 476 559).
- Tazebaş, B.A. (2000). *Görme Engelli Öğrencilere Belirlenen Rotalar Boyunca Bağımsız Hareketin Kazandırılmasında Fiziksel Yardım ve Sözel İpucuyla Sunulan Bireyselleştirilmiş Rota Öğretim Materyalinin Etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Uzuner, Y. (1998). *Eğitimde Niteliksel Araştırma Yöntemleri*. Doktora Ders Notları. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Vuran, S. (1989). *Zihinsel Engelli Çocukların Giyinme Becerilerinin Öğretiminde Yapabildiklerine Dayalı Olarak Hazırlanan Öğretim Materyalinin Etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Vuran, S. (2004). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi. O. Gürsel (Ed.) *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları*. (1-12). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yıkılmış, A. (1990). *İşitme Engelli Öğrencilerin Zaman ve Değer Ölçülerindeki Amaçları Gerçekleştirme Düzeylerinin Değerlendirilmesi*. Ankara Sağlık Okulu ile Ankara İlkokullarında Sağlık Özel 4. ve 5. Sınıflarında Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (2. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.